

GELUKKIG MET EEN

Linksboven | *Hosta* en *Lamiastrum* aan de voet van een wilg. Rechtsboven | *Hyacinthoides non-scripta* in het voorjaar. Boven | *Hosta*'s in potten in de clematistuin. Linksonder | Eric Spruit en Fleur van Zonneveld. Rechtssonder | Donkerbladige *Cimicifuga* (*Actaea*) met *Epimedium*.

SCHADUWWTUIN

Een tuin op het noorden. Een tuin aan de rand van een bos. Een stadstuin begrensd door muren of schuttingen. Oftewel: een tuin met veel schaduw. Daar valt toch niks leuks van te maken? Het is een klacht die Fleur van Zonneveld en Eric Spruit, eigenaren van kwekerij De Kleine Plantage, vaak horen. "Dan zeggen wij: Kom op, kijk naar de mogelijkheden! Er zijn prachtige schaduwplanten met ontzettend goede bladvormen."

De Kleine Plantage ligt in het noorden van Groningen, iets buiten Eenrum. Daar kwamen Fleur en Eric ruim dertig jaar geleden wonen op wat toen nog 1,2 hectare weiland was. Ze plantten er inheemse bomen en hagen. Daar kwamen tuinkamers bij, borders, moerbedden en pottenvelden. Eigenlijk was het in het begin meer tuin dan kwekerij, vertelt Fleur. "Ik zeg altijd dat wij een kwekerij hebben in een tuin. Als het alleen een kwekerij was geworden, hadden we het anders ingericht. Kwekers die hier komen zeggen ook altijd: opdoeken die bosjes, en potten neerzetten." Maar dat is niet de bedoeling. In die 'bosjes' groeien stinzenplanten en bolgewassen, die in het voorjaar een kleurrijke tapijt vormen. Als daarna de bomen in blad komen, geven die schaduw aan de planten die dat nodig hebben.

En dat zijn er nogal wat, want de kwekerij is gespecialiseerd in schaduwplanten, bij elkaar zo'n vier- à vijfduizend soorten. Fleur en Eric willen best toegeven dat een bloeiende border in een zonnige tuin prachtig is, maar een schaduwtuin vinden ze boeiender. "Bij een border zie je alles in één keer, die komt met al zijn pracht en praal op je af. In een schaduwtuin heb je dat niet, daar wordt het zonlicht door de bomen gefilterd. Door die vlekken van licht en donker komt er telkens iets anders naar voren. Van januari tot november heb je een tuin die telkens anders is."

Hun 'kleine plantage' is overzichtelijk ingedeeld. Vanaf het woonhuis tot aan de schaduwtuinen achterin lopen over het gazon twee lange paden, omzoomd door hagen. Dwars op deze zichtlijnen zijn ook weer hagen geplant, waardoor er tuinkamers zijn

1 | *Corydalis nobilis* (siberische holwortel). Dikke bloemtrossen, lichtgeel met een bruine spikkel. Ingesneden blad. Na de bloei sterft de plant af en verdwijnt. Bloeitijd: 4-6. Hoogte: 50-60 cm. (Half)schaduw, vochtige grond.

2 | *Lamium orvala* (dovenetel). Donkerroze bloem. Bijenplant. Bloeitijd: 5-6. Hoogte: 60 cm. (Half)schaduw, vochtige grond.

3+ inzet | *Dysosma versipellis* (voetblad). Ook bekend onder de naam *Podophyllum versipelle*. De vorm van het grote, glimmende blad is eerst zeshoekig en wordt later stervormig. De purperrode bloemtrossen vormen na de bloei grote vruchten. Bloeitijd: 4-5. Hoogte: 70 cm. (Half)schaduw.

Schaduwplanten hebben vaak ontzettend goede bladvormen. Samen met het spel van licht en donker levert dat een prachtig en steeds wisselend plaatje op.

1 | *Heucherella* 'Sweet Tea'. Bruin blad, witte bloem. Bijen- en vlinderplant. Bloeitijd: 6-7. Hoogte: 50 cm. Zon, halfschaduw, schaduw.

2 | *Dарmеrа рeltаtа* (schildblad). Oeverplant. Roze zwanenbloemachtige bloem, nog voordat het parasolblad opkomt. Bloeitijd: 4-5. Hoogte: 100 cm. Halfschaduw, schaduw. Vochtige grond.

3 + inzet | *Disporum cantoniense* 'Night Heron'. In het voorjaar komen donkerpaarse stelen uit de grond. Het gepunte blad loopt purperbruin uit. De groengele bloemen hangen aan het eind van het blad. Nieuw blad betekent nieuwe bloemen en dit proces gaat door tot augustus-september. Donkerpaarse bessen, als er twee of meer planten bij elkaar staan. Bloeitijd: 4-9. Hoogte 80 cm. Halfschaduw, schaduw.

ontstaan. Dicht bij het huis is de tuin strak en zonnig, maar verder naar achteren wordt hij steeds natuurlijker. Hier staan de bomen, hier liggen de schaduwtuinen. "De schaduw van de bomen maakt het mysterieus. Dat nodigt uit om er doorheen te dwalen. Je móét erin! Vandaar al die kronkelpaadjes, die zoveel mogelijk zicht geven op de planten." Maar bomen blijven niet klein en heesters groeien. "Een boompje wordt een boom en hagen worden soms 2 meter breed", zegt Fleur. "Planten die het de eerste jaren in lichte schaduw goed hadden gedaan, stonden ineens te verpieteren, sommige verdwenen zelfs helemaal."

Schade en schande

Niet alleen bomen zorgen voor schaduw, een huis doet dat ook. Al is er volgens haar een verschil: "Schaduw van een huis blijft altijd gelijk, dat betekent dat het op die plek niet droger wordt. Met bomen is dat anders, die hebben zo'n sterke zuigkracht dat de planten altijd op het tweede plan komen." Het blijft zoeken, zegt ze. "We zijn door schade en schande wijs geworden. Nog steeds worden we er af en toe door overvallen en zeggen we tegen elkaar: maar hier lag toch een zonnig stukje tuin? Ja, en dan moet je jezelf resetten. En de muskusrozen vervangen door schaduwplanten."

Dat planten het minder goed doen, heeft niet alleen te maken met de toegenomen schaduw. "Als bomen groeien, wordt het niet alleen donkerder, er komt ook minder regen op de bodem terecht. Bovendien begint de worteldruk van de bomen mee te spelen. Dat is voor ons een belangrijke factor geworden. We hadden een zee van helleborussen, maar dat werden er steeds minder. Pas nadat we een aantal stevige bomen hadden gekapt, wilden ze weer. En dan vooral aan de randen, waar open grond was ontstaan en de worteldruk minder was." Andere planten die daar last van hadden, waren *Brunnera*, *Aster divaricatus*, ➤

Uiterst boven | *Kirengeshoma palmata* met *Rodgersia pinnata* 'Elegans'. Linksboven | *Vinca minor* 'Alba'. Rechtsboven | *Corydalis flexuosa*. Linksonder | Kronkelpaadjes geven zoveel mogelijk zicht op de planten. Rechtsonder | Het licht wordt door de bomen gefilterd.

Foto: Gert Tabak

ONDERHOUD

Het onderhoud bestaat voor een groot deel uit uitdunnen en weghalen van planten. "In het vroege voorjaar ruimen we alle uitgebloeide planten op. Alles wat we dan versnipperen zouden we het liefst terugbrengen in de tuin. Maar omdat klei koel is, warmt het moeilijker op als je er mulch overheen legt. Die mulchlaag brengen we daarom pas aan als de bodem is opgewarmd." Een kenmerk van veel schaduwplanten is dat ze zich vroeg ontwikkelen. Ze komen op als er nog licht is en starten in zodra de bomen in blad komen. "De verpieterde planten krijgen een flinke knipbeurt. Eind juni trekken we *Smyrniun perfoliatum* eruit. Dan is het net of je een grauwsluier weghaalt." Planten die de neiging hebben zich te verspreiden (speenkruid, daslook, fluitenkruid en *Euphorbia amygdaloides* var. *robbiae*) worden regelmatig uitgedund. Planten die zich makkelijk uitzaaien (*Geranium nodosum*, *Smyrniun perfoliatum*, *Luzula*, *Geranium phaeum*, *Deschampsia*, *Lamium*, *Hedera* en sommige *vinca*'s) worden weggehaald voordat ze zaad zetten. Stevige bladplanten (*Helleborus*, *Rodgersia*, *Cimicifuga*) willen mest. "We jagen de planten nooit op met stikstof. In het voorjaar geven we ze organische meststoffen en in het najaar kalk, zodat het bodemleven gestimuleerd wordt. We spuiten met biologische middelen, zoals algen- en knofool-extract en bitterzout. Tegen meeldauw spuiten we niet. Planten waar we supervoorzichtig mee om moeten gaan, zijn niet onze planten. Ze moeten een bepaalde groei- en robuustheid hebben, dan zijn ze ook minder vatbaar voor ziekten en plagen. Als ze niet een beetje vanzelf groeien, willen we ze niet."

2

Boehmeria platanifolia, *Campanula latifolia* var. *macrantha*, *Corydalis flexuosa*, *Geranium phaeum* en *Arunca dioica*. Het omgekeerde komt ook voor. "We hebben dertien essen moeten kappen die leden aan de essentaksterfte. Toen die weg waren, kreeg de zon zoveel ruimte, dat sommige planten daarvan schrokken. Grootbladige *rodgersia*'s, zoals *Rodgersia podophylla* 'Rotlaub', kregen brandvlekken. Die hebben we moeten verplaatsen." Dat gold ook voor *Brunnera*, *Dysasma* (syn. *Podophyllum*), roodbladige *Cimicifuga*, *Trachystemon orientalis*, struisvaren (*Matteuccia*) en *Corydalis flexuosa*.

Evenwicht

En dan heb je nog het verschijnsel dat de ene schaduw de andere niet is. "Schaduw is een vaag begrip. Voor de juiste plantenkeuze zul je toch moeten definiëren wat voor schaduw je hebt. Diepe schaduw of halfschaduw? Ochtendzon of namiddagzon? Of schijnt hij van 11 uur tot 2 uur 's middags? Ook de grondsoort in een schaduwtuin is belangrijk. Er moet een evenwicht zijn tussen schaduw

en vocht. Als de grond vochtig is, kunnen schaduwplanten meer zon en hitte verdragen dan wanneer het kurkdroog is."

Beide kwekers geven toe dat ze wat stiller worden als iemand vraagt welke planten geschikt zijn voor droge schaduw. Maar ze zijn er gelukkig wel. "De plant voor dat soort moeilijke plekken is *Euphorbia amygdaloides* var. *robbiae*. Die kun je mooi combineren met de onverwoestbare *Geranium nodosum*. Dan is de grond goed bedekt en heb je een mooie textuur. En toen bij ons de japanse wasbloem (*Kirengeshoma palmata*) in droge schaduw kwam te staan, is hij van vijf moeilijke polletjes een heel veld geworden." Andere supersterke planten zijn *Vinca*, *Smilacina racemosa*, verschillende *Disporum*-soorten, *Hakonechloa macra*, groenblijvende *Polystichum*, *Geranium phaeum*, *Digitalis*, *Begonia grandis* var. *evansiana* en de oudenwete, bodembedekkende ("niet de polletjes") *epimediums*, zoals *Epimedium x youngianum* en *E. grandiflorum*. *

Tekst Nicolien van Doorn Beeld Gert Tabak e.a.

1 | *Saruma henryi*. Zeldzame schaduwplant. Grijsgroene, viltige blaadjes aan grijsbruine, behaarde stelen. Lichtgele bloemetjes. Je ziet meteen knoppen en bloemen, die doorgroeien tijdens de bloei. Verwant aan *Asarum* (mansoor), waarvan *Saruma* een omdraaiing is. Bloeitijd: 4-9. Hoogte: 60 cm. Halfschaduw, schaduw.

2 | *Lunaria rediviva* (vaste of wilde judaspenning). Bossige plant met hartvormig, gezaagd blad. Zachtpaarse, geurige bloemen. Mooie zaadpeulen. Waardplant voor het oranjepitje. Bloeitijd: 5-7. Hoogte: 100 cm. Halfschaduw, schaduw, droge grond.

3 | *Podophyllum* 'Spotty Dotty'. Bijzondere schaduwplant, het grote, lichtgroene blad is bezaaid met bruinrode vlekken. De hangende bloemetjes zijn bruinrood. Bloeitijd: 5-6. Hoogte: 70 cm. Halfschaduw, schaduw.

Foto: DCM Tuinen Plantage

1 | Links *Rodgersia podophylla* 'Rotlaub', rechts *Chaerophyllum hirsutum* 'Roseum'. 2 | *Smyrniun perfoliatum*. 3 | *Geranium nodosum*. 4 | *Rodgersia pinnata* 'Elegans'. 5 | *Geranium phaeum*. 6 | Eric Spruit. 7 | De schaduw van bomen heeft iets mysterieus.

